

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

TWÓJ OBROŃCA

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Każdy ma prawo
wystąpienia do
Rzecznika Praw Obywatelskich
z wnioskiem o pomoc
w ochronie
swoich wolności lub praw
naruszonych
przez organy władzy publicznej

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Art. 80.).

**W czym Rzecznik
może Ci pomóc?**

Od połowy 2010 r. funkcję Rzecznika Praw Obywatelskich pełni

Prof. Irena Lipowicz

W JAKICH SPRAWACH MOŻESZ ZWRACAĆ SIĘ DO RZECZNIKA?

www.rpo.gov.pl

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

00-090 Warszawa, Aleja Solidarności 77,

Tel: +48 22 55 17 760, + 48 22 55 17 811

biurorzecznika@brpo.gov.pl, www.rpo.gov.pl

Pomyśleliśmy, że najlepiej będzie
wytłumaczyć to na przykładach

przysługujących nam praw
i działań podejmowanych przez
Rzecznika Praw Obywatelskich.

Oto przykładowe tematy, które wybraliśmy:

Bytom	s. 31	Przedszkolanki	s. 26
Cudzoziemcy	s. 25	Sądy	s. 7
Dyskryminacja	s. 10	Szkoła	s. 13
Hipoteka odwrócona	s. 28	Urlop ojcowski	s. 18
Mandat	s. 9	Więźniowie	s. 15
Ofiary przestępstw	s. 14	Własność	s. 21
Praca	s. 18	Zdrowie	s. 24
Prawo do informacji	s. 12		

PAMIĘTAJ!

Wszyscy mamy te same prawa
a **Konstytucja zakazuje dyskryminacji.**

Konstytucja gwarantuje nam wolność wyrażania poglądów, **prawo do sądu**, do zrzeszania się i demonstrowania, wolność sumienia i religii.

Zapewnia nam prawo wyborcze, **prawo do uzyskiwania informacji od władz** i prawo składania wniosków i skarg.

Zakazuje okrutnego i poniżającego traktowania, w tym **stosowania kar cielesnych.**

To Konstytucja **zobowiązuje władze publiczne** do dbania o ludzi niezdolnych do pracy, o osoby z niepełnosprawnością i osoby bezdomne.

Gwarantuje **prawo do nauki** i do twórczości artystycznej.

Nie pozwala na pracę w złych warunkach, na nierówności w dostępie **do ochrony zdrowia.**

Konstytucja otacza opieką prawną również cudzoziemców na terytorium RP np. **uchodźców** z innych krajów, którzy musieli uciekać przed prześladowaniami.

JAK POMAGA RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH?

Rzecznik sam nie wydaje ani nie uchyla wyroków czy decyzji, może jednak poinformować o przysługujących nam uprawnieniach, albo interweniować w naszej sprawie np. przez zwrócenie się do właściwych instytucji o usunięcie naruszenia praw, może zażądać wszczęcia postępowania w każdej sprawie. Może wziąć udział w każdym toczącym się postępowaniu cywilnym lub administracyjnym. Może zwrócić się z wnioskiem do Trybunału Konstytucyjnego lub z pytaniem prawnym do Sądu Najwyższego.

Po zapoznaniu się z wnioskiem Rzecznik może:

- 1) **podjąć sprawę i zbadać ją,**
- 2) wskazać wnioskodawcy, jakie przysługują mu prawne środki,
- 3) przekazać sprawę odpowiedniej instytucji,
- 4) nie podjąć sprawy - zawiadamiając o tym wnioskodawcę i osobę, której sprawa dotyczy.

Rzecznik może wystąpić w niektórych sprawach z tzw. wnioskiem kasacyjnym, czyli być ostatnią deską ratunku.

PRAWO DO SPRAWNIE DZIAŁAJĄCYCH SĄDÓW

Zwracając się do Rzecznika
można też wpłynąć na zmiany przepisów i procedur.

**WIELE JUŻ UDAŁO SIĘ ZMIENIĆ.
OTO PRZYKŁADY:**

„Znowu odroczyli rozprawę” – każdy o czymś takim **słyszał lub sam tego doświadczył.** Do Rzecznika wpływały wnioski świadczące o praktyce zawieszania postępowań przygotowawczych do czasu aż biegli przygotowują opinie. **Po interwencji Rzecznika** Prokurator Generalny podzielił pogląd Rzecznika, że oczekiwanie na opinię biegłych nie uzasadnia zawieszenia postępowania.

„Dzwonię do sądu, a oni każą mi dowiadywać się o wyroku osobiście”. Przez wiele lat urzędnicy w sądach nie chcieli przez telefon podać, jaki wyrok wydał sąd. Ale w 2010 r. Rzecznik reagując na skargi obywateli, **wywalczył zmianę przepisów** i dziś już można do sądu po prostu zadzwonić.

„Nie chcę otrzymywać korespondencji z sądu na adres domowy”. Rzecznikowi skarżyły się zarówno osoby bezdomne, jak i osoby nie życzące sobie, by o ich procesach cywilnych wiedzieli domownicy, zwłaszcza skłócen. Dzięki interwencji Rzecznika stało się to możliwe.

„Policjant mnie postraszył, więc przyjąłem mandat, ale przecież nic złego nie zrobiłem”

Rzecznikowi skarżyli się obywatele, którzy przyjęli mandat karny, bo ulegli naciskom policjanta tłumaczącego, że jeśli sprawa trafi do sądu, konsekwencje będą surowsze (choćby z powodu kosztów postępowania). Od takiego „wymuszonego” mandatu nie ma jak się odwołać – po interwencji Rzecznika sprawę podjęła Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości.

Czy wiesz, że ...

Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (Art. 45 Konstytucji).

MAMY PRAWO DO RÓWNEGO TRAKTOWANIA

To znaczy, że ani płeć, ani stan zdrowia, ani poziom zamożności, ani kolor skóry, wyznanie czy orientacja seksualna nie mogą wpływać na to, jak traktuje nas państwo.

Jeśli uważasz, że jako osoba z niepełnosprawnością masz kłopoty w kontaktach z państwem i urzędami, **zwróć się do Rzecznika.**

W 2011 r. pracownicy Biura Rzecznika skontaktowali się z WSZYSTKIMI gminami w Polsce, sprawdzając, czy lokale wyborcze są dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Wiele gmin w najlepszej wierze informowało, że na ich terenie nie ma takich osób!!! A przecież to niemożliwe. Na szczęście do następnych wyborów jest trochę czasu. Do zainicjowanej przez RPO Koalicji Sprawna Demokracja może przystąpić każda osoba i organizacja.

RAZEM możemy wiele zmienić.

Czy wiesz, że ...

Obywatel polski ma prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania Prezydenta Rzeczypospolitej, posłów, senatorów i przedstawicieli do organów samorządu terytorialnego, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat (Art. 62 Konstytucji).

Jeśli uważasz, że państwo cię dyskryminuje ze względu na orientację seksualną, **możesz zwrócić się do Rzecznika.**

W 2010 r. Rzecznik interweniował w Policji i uzyskał zapewnienie, że funkcjonariuszy uczy się, jak przeciwdziałać przestępstwom motywowanym homofobią. Policjanci informowani są o obowiązku traktowania każdego człowieka w ten sam sposób.

MAMY PRAWO DO INFORMACJI PUBLICZNEJ

Urzędy mają obowiązek ci jej udzielić – jeśli trwa to zbyt długo, lub jeśli urzędnicy domagają się – wbrew prawu – byś uzasadnił swój wniosek, **możesz zwrócić się do Rzecznika. Rzecznik w takich sprawach może złożyć skargę na bezczynność.**

Rzecznik zwracał się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie zapewnienia skutecznego korzystania z prawa do informacji. Informacje od obywateli mogą zwiększyć skuteczność akcji Rzecznika. Może być tak, że nie wszyscy wiedzą, że są obowiązani do udzielania obywatelom informacji. Tak było np. z dyrektorami szkół. W 2010 r. Rzecznik interweniował w tej sprawie u Ministra Edukacji Narodowej. W efekcie kuratorzy oświaty zostali zobowiązani do omówienia problemu z dyrektorami.

Czy wiesz, że ...

Obywatel ma prawo do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje publiczne (Art. 61 Konstytucji).

MAMY PRAWO DO NAUKI

Jeśli uważasz, że w Twoim przypadku jest ono naruszane, **zwróć się do Rzecznika.**

Przykład - etyka w szkole. Rzecznik stara się np., by lekcje etyki naprawdę były dostępne w szkołach publicznych. W trakcie debaty u Rzecznika z przedstawicielami świata nauki, Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz dyrektorami szkół jesienią 2010 padło wiele pomysłów, jak rozwiązać ten problem. Można np.: zmniejszyć lub znieść minimalny limit chętnych uczniów na lekcje etyki, zwiększyć liczbę nauczycieli przygotowanych do prowadzenia lekcji etyki oraz wprowadzać interaktywne formy nauczania.

Czy wiesz, że ...

Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa (Art. 70 Konstytucji).

MAMY PRAWA, JEŚLI PADNIEMY OFIARĄ PRZESTĘPSTWA

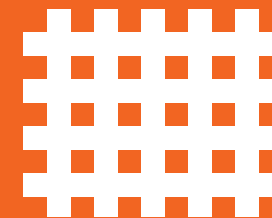
Jeśli prawa ofiary są naruszane,
lub nie w pełni gwarantowane,
może ci pomóc Rzecznik.

Rzecznik kierując się dobrem dzieci – ofiar i świadków przestępstw wielokrotnie występował do Ministra Sprawiedliwości z postulatem konieczności

nowelizacji procedury karnej

tak, aby małoletni świadek (pokrzywdzony przestępstwem) był przesłuchiwany tylko raz – bo wiadomo, jak bolesne jest to doświadczenie.

MAMY PRAWA TAKŻE JEŚLI ZŁAMIEMY PRAWO

Kontrola osobista w więzieniu. Do Rzecznika wpływały skargi osób pozbawionych wolności na przeprowadzanie przez funkcjonariuszy Służby Więziennej kontroli osobistych w pomieszczeniach do tego nieprzystosowanych, niezapewniających intymności i właściwych warunków higienicznych.

Minister Sprawiedliwości **obiecał przypomnieć stosownym służbom** o konieczności odpowiedniego wyposażenia pomieszczeń, w których dokonuje się kontroli osobistych.

Przeludnione cele. Żeby obejść przepisy zakazujące zbyt długiego trzymywania więźniów w przeludnionej celi, skazanych przenosi się z więzienia do więzienia. Godzi to nie tylko w prawa więźniów, ale ich bliskich, którzy mają utrudnione kontakty. Minister Sprawiedliwości zapewnił Rzecznika, że sytuacja się poprawia.

Uważasz, że naruszono – wobec Ciebie czy innej osoby –
zakaz okrutnego traktowania?

Czy wiesz, że ...

Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych (Art. 40 Konstytucji).

Rzecznik zajmuje się tymi sprawami. Np. w 2011 r. jego przedstawiciele przeprowadzili wizytacje 90 różnego rodzaju miejsc:

- domów pomocy społecznej
- ośrodków strzeżonych dla cudzoziemców
- szpitali psychiatrycznych
- izb wytrzeźwień
- policyjnych izb dziecka
- młodzieżowych ośrodków wychowawczych
- zakładów poprawczych
- zakładów karnych
- aresztów śledczych
- młodzieżowych ośrodków wychowawczych

Wykryli stosowanie agresji fizycznej, nieregularnych kar, w tym odpowiedzialności zbiorowej. Rzecznik wystąpił też do właściwych władz o uregulowanie w przepisach warunków bytowych, jakim powinny odpowiadać

policyjne izby dziecka.

Czy wiesz, że ...

Rzeczpospolita Polska jest jednym z 61 państw, które ratyfikowały Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku w dniu 18 grudnia 2002 r. Jest również jednym z 37 państw, które wyznaczyły Krajowy Mechanizm Prewencji. Celem Protokołu jest ustanowienie systemu regularnych wizytacji, przeprowadzanych przez niezależne międzynarodowe i krajowe organy, w miejscach, gdzie przebywają osoby pozbawione wolności.

JAKO PRACOWNICY MAMY PRAWO DO OCHRONY

Zdarza się, że pracownicy czują się pokrzywdzeni w wyniku nie stosowania bądź nieprawidłowego stosowania przez pracodawców przepisów prawa pracy.

Wtedy może pomóc Rzecznik.

PAMIĘTAJMY – Rzecznik NIE ROZSTRZYGA sporów między pracodawcą i pracownikiem.

„Adoptowałem roczne dziecko i nie mam prawa do urlopu ojcowskiego”. Na wniosek Rzecznika zmienione zostały przepisy kodeksu pracy: ojciec przysposabiający dziecko ma prawo do urlopu ojcowskiego nie tylko w ciągu pierwszego roku życia dziecka.

Czy wiesz, że ...

Każdy ma prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy (Art. 66 Konstytucji)

Niższa emerytura kobiet – czy to konstytucyjne?

Trybunał Konstytucyjny rozpoznał w 2010 r. wniosek Rzecznika dotyczący wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn. Rzecznik argumentował, że w nowym systemie emerytalnym krótsza praca kobiet oznacza znacząco niższą emeryturę – bo jej wysokość zależy od tego, jak długo się pracuje. **Trybunał nie przychylił się do wniosku Rzecznika.** Uznał, że wysokość emerytur to za mało, by uznać zróżnicowanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn za niekonstytucyjne. Jednocześnie jednak Trybunał zasygnalizował Sejmowi, że należy stopniowo zrównywać wiek emerytalny kobiet i mężczyzn.

Czy wiesz, że ...

Obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa (Art. 67 Konstytucji).

„Nie należą mi się alimenty, choć ciągle się uczę i nie mam jeszcze 25 lat – bo sam/sama mam dziecko”.

Rzecznik zaskarżył przepis ustawy alimentacyjnej do Trybunału Konstytucyjnego i Trybunał w 2010 r. przyznał mu rację: pozbawienie prawa do świadczeń z funduszu alimentacyjnego osób pełnoletnich, ale uczących się, tylko dlatego że same mają już dzieci, narusza zasadę równości wobec prawa.

Świadczenie alimentacyjne przysługuje co do zasady dziecku, które nie ukończyło 18 lat. A także - wyjątkowo - osobom pełnoletnim, jeśli kontynuują naukę w szkole lub szkole wyższej, nie dłużej jednak niż do 25. roku życia, a osobom upośledzonym w stopniu znacznym – bezterminowo. To, czy uprawniona osoba ma dziecko, czy nie – nie jest żadnym kryterium i ustawę trzeba zmienić – orzekł Trybunał.

NASZA WŁASNOŚĆ JEST CHRONIONA

A Rzecznik może w tym pomóc. Oto jak to robi.

Wywłaszczenie na cele publiczne tylko za odszkodowaniem.

Po interwencji Rzecznika u Ministra Infrastruktury znowelizowano ustawę o gospodarce nieruchomościami. Teraz lepiej chroni ona prawo właścicieli nieruchomości zajętych na cele publiczne. Przewidziano korzystny dla nich administracyjny tryb uregulowania kwestii własnościowych oraz ustalania należnego odszkodowania.

Inwestycje infrastrukturalne.

Przy realizacji programów infrastrukturalnych (budowa dróg, sieci kolejowych) dochodzi do naruszenia praw właścicieli wywłaszczanych nieruchomości: mają utrudniony udział w procedurach i ograniczone prawo zaskarżania niekorzystnych dla siebie decyzji. Dochodzi też do znacznych przewlekłości w wypłatach odszkodowań, ustalanych zresztą według niekorzystnych przeliczników. **Rzecznik zaskarżył** niektóre z przepisów tzw. specustawy drogowej do Trybunału Konstytucyjnego, w sprawach odszkodowań nieustannie interweniuje u właściwych ministrów.

Za wysokie opłaty za użytkowanie wieczyste

Rzecznika zaniepokoiły drastyczne podwyżki opłat rocznych z tytułu użytkowania wieczystego. Zaproponował, by prawnie ograniczyć możliwość jednorazowego podwyższania tych opłat. Po interwencji Rzecznika znowelizowano przepisy ustawy o gospodarce nieruchomościami - teraz wysokie podwyżki są rozkładane nawet na kilka lat.

Niepotrzebny PESEL do reprivatyzacji

Organy administracji rządowej uzależniały wydanie decyzji potwierdzającej **prawo do rekompensaty** z tytułu pozostawienia nieruchomości poza granicami Rzeczypospolitej (tzw. mienie zabużańskie) od wskazania przez wnioskodawcę numeru PESEL. Rzecznik uznał, że to dyskryminuje wnioskodawców, którzy nie posiadają polskich dokumentów.

Minister Skarbu Państwa zgodził się z tym i zlecił przygotowanie zmiany przepisów.

MAMY PRAWA JAKO LOKATORZY

Gdy eksmitowany znęca się nad rodziną

Rzecznik zaskarżył do Trybunału Konstytucyjnego wymóg wskazania każdemu eksmitowanemu pomieszczenia tymczasowego. Przepis ten bowiem opóźniał eksmisję osób, które znęcały się nad rodziną. Trybunał Konstytucyjny uznał argumenty Rzecznika. **Sejm zmienił prawo, tak by prawa dręczycieli nie były chronione lepiej niż prawa ofiar.**

MAMY PRAWO DO OPIEKI MEDYCZNEJ

Komu należy się chemioterapia

Rzecznika zaniepokoiła próba wprowadzenia ograniczeń finansowania chemioterapii niestandardowej przez NFZ. Ministerstwo Zdrowia opracowało więc odpowiednie wytyczne, by nie było wątpliwości od czego zależy zgoda na takie leczenie.

Leczenie rolników

Rzecznik zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego zapytaniem, czy zgodne z Konstytucją jest, by budżet państwa płacił składki na ubezpieczenie zdrowotne rolników bez względu na to, jakie są ich przychody.

Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności zaskarżonych przepisów z Konstytucją.

Nowe przepisy muszą wejść w życie przed 4 lutego 2012 r.

CUDZOZIEMCY TEŻ MAJĄ PRAWA

Do Rzecznika mogą zwracać się wszyscy cudzoziemcy pozostający pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, przebywający na terytorium Polski, ale też np. ubiegający się o wizy w polskich konsulatach.

Ochrona przed wydaleniem

Rzecznik bronił m.in. praw cudzoziemców, którzy od wielu lat przebywali na terytorium Polski bez wymaganych prawem zezwoleń i wobec których toczyły się postępowania zmierzające do ich wydalenia z tego terytorium. Rzecznik zwracał przy tym uwagę na **konieczność ochrony życia rodzinnego i prywatnego tych osób.**

Rzecznik wielokrotnie postulował wprowadzenie abolicji dla cudzoziemców przebywających w Polsce nielegalnie. Między innymi dzięki Rzecznikowi, w dniu 1 stycznia 2012 r. taka abolicja weszła w życie.

I W KOŃCU MAMY PRAWO, BY PRAWO NAM SŁUŻYŁO

Poruszanie się w gąszczu przepisów nie jest łatwe.

Czasem przepisy są nieprecyzyjne.

Ale zawsze jest Rzecznik Praw Obywatelskich.

Przedszkolanka też ma prawo do zniżki

Zdaniem Rzecznika ustawa o **uprawnieniach do ulgowych przejazdów** środkami publicznego transportu zbiorowego naruszała zasadę równego traktowania i sprawiedliwości społecznej: dawała ulgi nauczycielom, ale nie nauczycielom przedszkolnym. Trybunał Konstytucyjny uznał te przepisy za niekonstytucyjne.

Rozsypać prochy w ogrodzie

Rzecznika zaniepokoiło, że prawo nie pozwala rozsypywać szczątków pochodzących ze spopielenia zwłok w ogrodach pamięci, urządzanych na terenie cmentarzy. Minister Zdrowia powołał Międzyresortowy Zespół ds. Opracowania Założeń Ustawy o Cmentarzach i Pochówku Zmarłych.

Rzecznik zaskarżył do Trybunału Konstytucyjnego przepisy, które uzależniały dokonanie zameldowania od posiadania tytułu prawnego (uprawnienia) do lokalu. Zaskarżone przepisy zostały uznane przez Trybunał za niekonstytucyjne i utraciły moc obowiązującą. W wyniku tego,

obecnie do zameldowania nie jest potrzebne wykazanie się tytułem prawnym (uprawnieniem) do lokalu,

ani też uzyskanie tzw. zgody właściciela lokalu. Rola właściciela sprowadza się jedynie do potwierdzenia na formularzu meldunkowym, że osoba wnioskująca o zameldowanie przebywa w jego lokalu.

**MAMY NADZIEJĘ,
ŻE DZIĘKI TYM PRZYKŁADOM
PRZYBLIŻYLIŚMY PAŃSTWU PRACĘ
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

HIPOTEKA ODWRÓCONA

Rzecznik Praw Obywatelskich zajął się sprawą hipoteki odwróconej. Coraz więcej ludzi starszych jest zainteresowanych tą formą zabezpieczenia swojej starości. Odbyła się na ten temat debata i seminarium.

Jeżeli jesteś zainteresowany umową hipoteki odwróconej pamiętaj, że:

- masz prawo do pełnej i rzetelnej informacji o warunkach oferowanej umowy;
- masz prawo do wcześniejszego spokojnego zapoznania się z warunkami oferowanej umowy;

HIPOTEKA ODWRÓCONA

- możesz zażądać od firmy oferującej zawarcie umowy **wyjaśnienia wszelkich wątpliwości** dotyczących wzajemnych obowiązków wynikających z umowy, zatem wskazania zarówno uprawnień, jak i obowiązków, które zostaną nałożone na konsumenta;
- **twoja zgoda na zawarcie umowy powinna być podjęta ze świadomością**, że w zamian za otrzymane wypłaty pieniężne, pozbywasz się określonych uprawnień do swojego lokalu;

HIPOTEKA ODWRÓCONA

- nikt nie ma prawa wywierać nacisku ani w inny sposób wpływać na twoją decyzję o zawarciu umowy, zawsze jednak warto skonsultować swój zamiar z kimś bliskim i znajomym, kto życzliwie pomoże rozważyć ten pomysł.

NA KONIEC – COŚ Z ŻYCIA WZIĘTE: WALĄCY SIĘ BYTOM

Dzielnica Karb w Bytomiu nie jest często pokazywana w telewizji. Tymczasem jej mieszkańcy są ofiarami prawdziwej klęski: w wyniku prac górniczych ziemia pod domami regularnie się osuwa. Mieszkańcy muszą się wyprowadzać, trafiają do tymczasowych hoteli, bo na nowe mieszkania nie ma pieniędzy.

W sumie ewakuowanych będzie ponad 500 osób!

Rzecznik Praw Obywatelskich prof. Irena Lipowicz we wrześniu 2011 r. spotkała się z mieszkańcami Karbia i z władzami miasta. Po tej wizycie zgłosili się do Rzecznika z ofertą pomocy znani i cenieni specjaliści: architekci, psychologowie społeczni, socjologowie a także prawnicy. Tak powstała Grupa Robocza, która przygotowuje plan pomocy dla mieszkańców.

Nie chodzi tu tylko o mieszkania, ale o to, by nie utracić kontaktu z przyjaciółmi i sąsiadami. Nie utracić prawa do wybranego sposobu życia...

JAK SIĘ ZWRÓCIĆ DO RZECZNIKA?

Każdy z nas – tak obywatel jak i cudzoziemiec - ma prawo wystąpić do Rzecznika o pomoc w ochronie swoich wolności lub praw naruszonych przez organy władzy publicznej.

Wniosek do RPO powinien zawierać:

- dane osoby składającej wniosek,
- jeżeli składasz wniosek w czyimś imieniu – dane osoby, której praw i wolności wniosek dotyczy,
- wyjaśnienie, jakie prawa i wolności zostały naruszone,
- przez kogo sprawa była rozpatrywana i z jakim skutkiem,
- informacje, dokumenty, dane uzasadniające złożenie wniosku.

Wniosek jest wolny od opłat.

Można go wysłać pocztą, złożyć w Biurze Rzecznika, a także wypełnić formularz na stronie internetowej.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH MA TEŻ PEŁNOMOCNIKÓW TERENOWYCH

80-748 **Gdańsk**, ul. Chmielna 54/57
Tel: +48 58 76 47 302

40-032 **Katowice**, ul. Jagiellońska 25
Tel. +48 32 72 86 800

50-056 **Wrocław**, ul. Wierzbowa 5
Tel: +48 71 34 69 115

Punkt Przyjęć Interesantów RPO **w Częstochowie:**
W każdy ostatni czwartek miesiąca w od 10.00 do 15.00
Urząd Miasta (Śląska 11/13, p. 134)

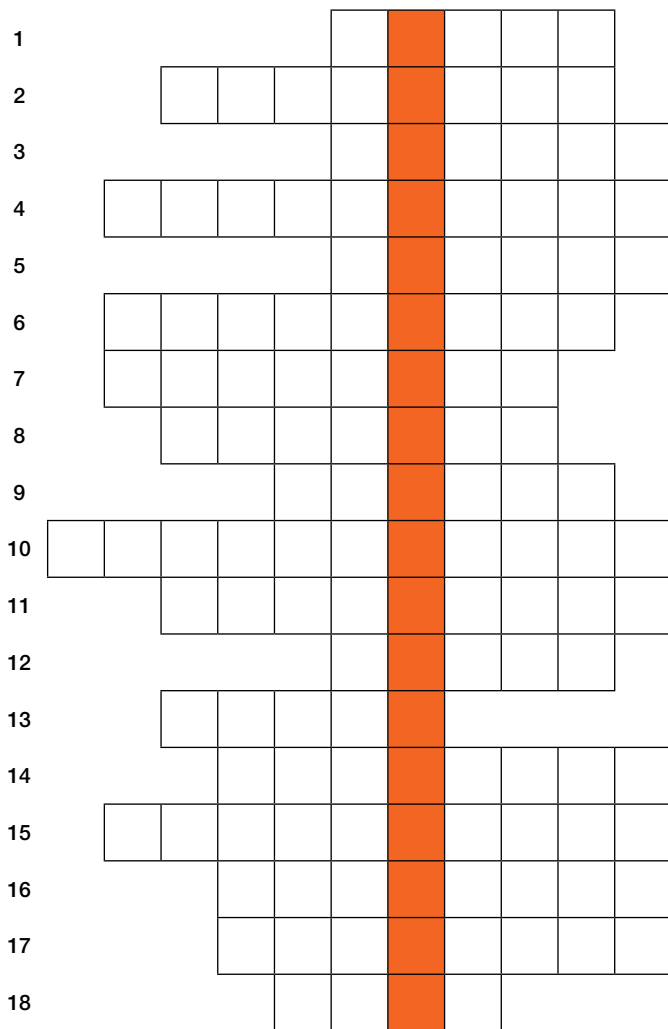
Punkt Przyjęć Interesantów RPO **w Krakowie:**
W każdy poniedziałek od 13.00 do 16.00
Urząd Wojewódzki na II piętrze (ul. Basztowa 22)

Punkt Przyjęć Interesantów RPO **w Lublinie**
W każdy ostatni piątek miesiąca od 10.00 do 15.00
Urząd Wojewódzki (ul. Spokojna 4, pok. 46)

Punkt Przyjęć Interesantów RPO **w Olsztynie:**
W każdą drugą środę miesiąca od 12.00 do 16.00
Starostwo Powiatowe (Pl. J. Bema 5)

Punkt Przyjęć Interesantów RPO **w Wałbrzychu:**
W każdy trzeci piątek miesiąca od 10.00 do 14.00
Starostwo Powiatowe (Al. Wyzwolenia 24, p. 112)

KRZYŻÓWKA

1. Naturalne albo zwyczajowe
2. W kinie najstynniejszy był Kane
3. W propagandowych hasłach bywają przyszłością narodu
4. Do wyciągnięcia albo złożenia
5. Nieoczekiwana... miejsc a najbardziej widowiskowa - warty
6. Stoi po naszej stronie
7. Ludzie starsi
8. W trójcy z wolnością i braterstwem
9. Jeśli są uczciwe nikt nie zna wcześniej ich wyniku
10. Przybysze z innego kraju
11. Mocne przekonają każdego
12. Polskie miasto górnicze
13. Składamy go w sądzie
14. Prowadzą do polubownego załatwienia sprawy
15. Inaczej początek, w sądzie dotyczy postępowania
16. Należy się każdemu z nas
17. Globalna sieć
18. W Polsce niższa izba parlamentu